

УДК 339.9:338.1

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ МАЛИХ ТА СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВ В ЄС: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

DOI 10.30838/ P.ES.2224. 050718.27.68

Морозова С.А.*Придніпровська державна академія будівництва та архітектури, м. Дніпро*

У статті здійснено аналіз європейської практики інноваційної діяльності МСП, з метою обґрунтування механізмів та інструментів, значимих для подальшого впровадження в українське середовище інноваційної діяльності національних МСП. Визначено, що в системах розвитку МСП в країнах ЄС простежуються певні тенденції їх розвитку. Досліджено інноваційну активність МСП в країнах Європейського Союзу та визначено, що причому питома вага компаній, які здійснюють процесні інновації, більше частки тих компаній, які працюють з продуктовими інноваціями. Ідентифіковано основні заходи стимулювання розвитку малого підприємництва, які націлені на підтримку досліджень і розробок в єдиному економічному просторі країн-членів. Визначено, що за рахунок істотного обмеження ресурсами що не дозволяє МСП самостійно і незалежно проходити стадії інноваційного процесу вони все частіше стають сполучною ланкою між найбільшими промисловими компаніями та науково-дослідними установами. Обґрунтовано, що в Україні, частка малих і середніх підприємств в цілому відповідає європейському рівню. Але вклад у створення доданої вартості національної економіки залишається нижче ніж в країнах ЄС. Запропоновано особливу увагу приділити створенню мереж партнерів, які беруть участь в інноваційних процесах.

Ключові слова: малі та середні підприємства, інноваційний розвиток, державна підтримка, Європейський Союз.

UDC 339.9:338.1

INNOVATIVE ACTIVITIES OF SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES IN THE EU: EXPERIENCE FOR UKRAINE

DOI 10.30838/ P.ES.2224.050718.27.68

Morozova S.*Pridniprovsk state academy of civil engineering and architecture, Dnipro*

The article analyzes the European practice of SMES' innovative activity with the aim of substantiating the mechanisms and tools that are of importance for future introduction into the Ukrainian environment of national SMEs' innovation activity. Certain trends in the development of SMEs in the EU countries are identified. The research has determined that the share of companies engaged in innovation processes is greater than

the share of companies that work with product innovations. The main measures aimed at stimulating the development of small business, with the goal of supporting research and development in the unified economic space of the member countries, were identified. It has been determined that, due to significant resource constraints that prevent SMEs from going through the stages of the innovation process independently, they are increasingly becoming the link between the largest industrial companies and research institutions. It is substantiated that in Ukraine, the share of small and medium enterprises in general corresponds to the European level, but the contribution to the creation of added value of the national economy remains lower than in the EU countries. It is proposed to focus on creating networks of partners involved in innovation processes.

Keywords: small and medium enterprises, innovation development, state support, European Union.

Актуальність проблеми. В останні десятиліття основною конкурентною перевагою малих і середніх підприємств (МСП) в даний час є швидкість розробки та впровадження інновацій. Якщо раніше інноваційний цикл реалізовувався в межах однієї компанії, то сучасні інновації є продуктом кооперації багатьох підприємств, включаючи МСП як ключові джерела нових ідей. Таким чином в багатьох розвинених країнах, в першу чергу членах Європейського Союзу, МСП стають ключовими суб'єктами інноваційної діяльності, сприяючи при цьому структурної трансформації і диверсифікації галузей промисловості, регіонального розвитку, динаміки зайнятості в національній економіці. При цьому для кожної країни характерні свої умови ведення бізнесу. Це пов'язано із загальною макроекономічною ситуацією в країні, об'ємом ВВП, політичною ситуацією в країні і світі, внутрішніми і зовнішніми торговельними зв'язками, державною політикою сприяння розвитку сектора малого підприємництва. Інноваційний характер сучасного підприємництва обумовлюється і зростаючим споживчим попитом, переходом до економіки знань, розширенням взаємодії ринкових агентів, формуванням глобальних мережевих структур. МСП завдяки цим процесам отримують нові можливості конкурувати з великим бізнесом.

В наслідок того, що інноваційний розвиток українських МСП відбувається в умовах дефіциту фінансових ресурсів, надмірної конкуренцією на ринку та низькою ефективністю використання ресурсів періодично виникають кризові ситуації, які нерідко призводять до банкрутства. В таких умовах використання інновацій стає одним з найбільш ефективних варіантів підвищення конкурентоспроможності

українських МСП. З іншого боку, інноваційна діяльність малого бізнесу складають основу інноваційного розвитку національної економіки.

Розуміння особливої соціально-економічної ролі малого та середнього бізнесу для розвитку світової економіки, так і для розвитку окремих країн, в теорії та на практиці актуалізує дослідження взаємозалежності між інноваційною діяльністю МСП та розвитком національної економікою. Це обумовлює необхідність вирішення ряду проблем, одною з яких є питання про дослідження європейського досвіду інноваційної діяльності з виокремленням можливостей впровадження його в українські реалії.

З урахуванням усього вище викладеного, а також існуючої необхідності вдосконалення інноваційного розвитку національних економічних суб'єктів, аналіз макроекономічних аспектів визначення інноваційної діяльності МСП в країнах Європейського Союзу є актуальним напрямком для дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розробку теоретичних та прикладних аспектів дослідження інноваційної діяльності в країнах світу зробили такі іноземні вчені П. Друкер, Г. Чесбро, Й. Шумпетер, Т. Ярус та інші. Серед українських вчених, в роботах яких викладені результати дослідження особливостей інноваційного розвитку економічних суб'єктів: в тому числі малих та середніх підприємств в умовах глобалізації, слід виділити праці Л. Антонюк, О. Білоруса, А. Глебової, Г. Дугінець, Н. Мешко, А. Мокія, Ю. Орловської, А. Поручника, Р. Умерова, А. Філіпенка та інших. Отримані опрацювання складають теоретичну та методологічну основу для проведення даного дослідження. Існуюча кількість літератури з економіки, управління бізнесом і технологіями присвячено дослідженням інноваційних процесів на рівні підприємства, галузі, регіону, країни та світу. Але на сьогоднішній день, враховуючі державну євроінтеграційну стратегію розвитку необхідним є ідентифікація європейського досвіду інноваційної діяльності малих та середніх підприємств, державної підтримки цих процесів, а також зовнішніх та внутрішніх чинників їх реалізації. Тому високо оцінюючі внесок вище названих вчених й отримані ними результати дослідження, слід констатувати, що названі питання потребують більш ґрунтовного аналізу.

Отже **метою статті** є аналіз європейської практики інноваційної діяльності МСП, з метою обґрунтування механізмів та інструментів,

значимих для подальшого впровадження в українське середовище інноваційної діяльності національних МСП.

Викладення основного матеріалу дослідження. В результаті ратифікованої і прийнятої 46 країнами Болонської хартії про заходи щодо підтримки малого та середнього підприємництва (МСП) від 2000 [15] було визнано, що малий і середній бізнес є важливою складовою світової економіки і її структури, який збільшує її адаптивність та гнучкість, зміцнює її стабільність за рахунок використання нової робочої сили. В останні десятиліття в системах розвитку МСП в країнах ЄС можна виділити такі домінуючі тенденції розвитку та трансформації їх ролі:

- МСП у країнах Західної Європи стали високо експортоорієнтованих, так частка продукції, реалізованої на зовнішньому ринку, досягає 50%;

- малими і середніми підприємствами все більше залучається іноземних інвестицій та відбувається транснаціоналізація їх діяльності. Слід зазначити, що зростання ролі МСП у зовнішньоекономічних зв'язках країн пов'язане з переходом до внутрішньогалузевої (від міжгалузевої) міжнародної спеціалізації, оскільки МСП мають спеціалізацію на виробництві, компонентів, комплектуючих, деталей, вузлів, передаючи їх великим ТНК, що виробляють готову продукцію (особливо це характерно для світового авіабудування, автомобілебудування, електротехнічної галузі) [1];

- без малих підприємницьких структур неможливе повноцінне здійснення міжнародного науково-технічного співробітництва, оскільки вони здійснюють впровадження технологічних нововведень на більш ранніх стадіях життєвого циклу конкретного винаходу, тобто коли попит на пропоновані товари ще не насичений і високий. Нарешті, МСП не схильні нав'язувати деякі зобов'язання і умови покупцеві, що нерідко практикують великі ТНК. Продаж ліцензій є найменш ризикова форма підприємництва за кордоном в порівнянні, наприклад, з експортом капіталу.

Розвиток процесів глобалізації світової економіки та загострення конкуренції між її суб'єктами, зростання частка високотехнологічного сектора в міжнародній торгівлі (що відбувається на тлі зменшення життєвого циклу товару, а також в результаті індивідуалізації попиту) підсилюють взаємозалежність інновацій та підприємництва в сучасних умовах. Причому інноваційна активність МСП варіюється в залежності від галузі та рівня її регулювання. Так, в деяких галузях (виробництво

контрольно-вимірювальної техніки, комп'ютерів, електронних компонентів) перевага знаходиться на боці МСП, тоді як в інших (виробництво продукції авіабудування, великих машин і устаткування, напівпровідників, фармацевтичної продукції) - за великими підприємствами.

На початку ХХІ ст. в європейській економіці сформувалися компанії, для яких інноваційна діяльність є безперервною, що означає перманентне підвищення якості продукції та виведення на ринок нових товарів. Так, тільки за період 2006-2013 рр. розробкою і впровадженням технологічних інновацій займалися 69,7% сукупного числа підприємств промисловості Німеччини, 59,6% - в Бельгії, 56,7% - в Ірландії, 55,1% - в Естонії та 36,6% - у Чехії. Витрати приватного бізнесу на дослідження та розробки в країнах-лідерах інноваційного розвитку в середньому складають близько 3-4% ВВП, при цьому в країнах Західної Європи до 80% від сукупних витрат на технологічні інновації на корпоративному рівні йде прямим чином на НДДКР [11].

Значна роль в економічному розвитку належить малим та середнім підприємствам, які розробляють нові технічні рішення і освоюють виробництво принципово нової продукції з використанням високих технологій. Необхідно відзначити обмеженість статистики малого бізнесу, проте ступінь участі МСП в світогосподарських зв'язках все ж може бути оцінена. Дані ОЕСР показують, що на МСП в країнах-членах припадає понад 50% ВВП, близько 30% сукупного експорту і близько 10% прямих іноземних інвестицій, а близько 25% продукції цих підприємств конкурентоспроможна на світових ринках [13].

Одна п'ята частина продукції, яка виробляється на підприємствах МСП, забезпечує від 10 до 40% сукупного обороту від транскордонного переміщення товарів/робіт/послуг. Від 30 до 60% від сукупної чисельності МСП «виводили» на ринки не менше одного вдосконаленого або нового процесу або продукту. Згідно з дослідженнями останніх років ОЕСР, в таких країнах, як Бельгія, Великобританія, Ірландія Італія, Португалія, Швейцарія інноваційна активність МСП у сфері послуг порівнянна з великими компаніями [10]. В цілому, висока інноваційна активність МСП країн ЄС підтверджується даними таблиці 1, де наведені країни у яких частка інноваційних підприємницьких структур в МСП хоча б по одному показнику складає більше 40%.

Вельми показово, що питома вага компаній, які здійснюють процесні інновації (освоєння нових або значно вдосконалених методів виробництва,

зміни в обладнанні або організації виробництва або і те й інше), більше частки тих компаній, які працюють з продуктовими інноваціями (впровадження технологічно нових або вдосконалених продуктів). Але якщо проаналізувати наведені дані в таблиці 1, то можна визначити відсутність німецьких підприємств серед лідерів інноваційних підприємницьких структур. І це має пояснення, оскільки з позиції інноваційного розвитку малі та середні підприємства Німеччини мають певні недоліки у порівнянні з великими підприємствами країни, і спрямована державна підтримка має на меті їх компенсувати. Так МСП мають лише 1/3 обороту і лише 6,5% усіх витрат промислового сектора на інновації [11, с. 34-46]. Комплекс заходів зі стимулювання МСП в даній сфері включає модель кооперації різних підприємств. Так, в регіоні Тюрінгія реалізується Концепція промислових центрів, що передбачає створення групи МСП, яка базується на діючих великих компаніях в ряді галузей (виробництво транспортних засобів у м. Айзенах, виробництво мікроелектроніки в м. Ерфурт, оптичне виробництво - в м. Ільменау та м. Іена).

Таблиця 1 Частка інноваційних підприємницьких структур серед компаній деяких країн ЄС у 2014 р, %

№	Країни	Процесні інновації			Продуктові інновації		
		Всі підприємства	Малі	Середні	Всі підприємства	Малі	Середні
1	Австрія	37,6	34,9	41,7	49,5	46,3	52,1
2	Бельгія	42,2	42,7	39,3	47,5	47,1	45,5
3	Болгарія	41,3	40,7	43,8	25,9	23,3	30,8
4	Іспанія	50,7	50,6	49,4	21,5	18,0	28,1
5	Італія	44,9	44,0	48,7	47,7	45,5	55,5
6	Кіпр	50,9	53,5	47,3	26,8	24,0	33,6
7	Литва	51,8	55,0	47,3	37,2	40,2	28,8
8	Люксембург	51,7	48,0	53,2	40,6	35,3	47,6
9	Мальта	47,7	46,9	46,9	39,1	38,3	32,7
10	Нідерланди	23,4	22,0	25,7	49,2	48,1	51,3
11	Польща	43,7	45,8	40,7	41,5	40,1	41,6
12	Португалія	52,0	52,4	50,7	35,6	33,1	41,7
13	Румунія	66,0	67,0	64,4	24,8	23,0	26,8
14	Словенія	37,2	36,2	38,8	51,3	51,3	48,1
15	Франція	50,8	50,8	49,1	43,2	39,9	46,3
16	Чехія	39,0	40,1	35,4	39,1	34,0	47,0
17	Швеція	33,5	33,1	33,0	50,4	48,3	53,6
18	Естонія	40,5	37,9	44,3	25,8	24,2	28,0

Джерело: складено автором за [12]

Враховуючі те, що у даний час підприємства здійснюють свою діяльність в умовах жорсткої конкуренції, пов'язаної з посиленою глобалізацією світового економічного простору [3], у всіх країнах Євросоюзу значна увага приділяється стимулюванню розвитку малого підприємництва. Так в 2007-2013 рр. була реалізована Сьома програма інновацій, яка націлена на підтримку досліджень і розробок в єдиному економічному просторі країн-членів. При створенні даної програми було здійснено ряд заходів і для того, щоб активізувати участь в конкурсах МСП. Зокрема, організовуються конкурси з підтримки МСП та конкурси, де основні заявники - МСП [14]. Велике значення для кооперації суб'єктів інноваційного підприємництва відіграють також і інноваційні мережі, створені в ЄС (European Business & Innovation Centers Network - EBN). В рамках цих мереж активно кооперуються технопарки, інноваційні центри, інкубатори, НДІ, інформаційні системи, центри трансферту технологій та інші організації (більш детально див. [4]).

Ефективність малих та середніх підприємств, що реалізують дослідження і розробки, обумовлена тим, що:

- по-перше, вони орієнтовані на поглиблення спеціалізації і малі ніші світових ринків;

- по-друге, в тих сферах, які для великих компаній є ризиковими, відсутня жорстка конкуренція і є можливість використання проривних результатів досліджень і розробок в прикордонних сферах науки;

- по-третє, у МСП більше можливостей щодо налагодження прямих контактів зі споживачем;

- по-четверте, МСП можуть об'єднати всі етапи процесу генерування та впровадження інновацій під керівництвом однієї особи;

- по-п'яте, для МСП характерна вузька предметна спеціалізація виробництва, що дозволяє їм концентруватися на завершальних етапах досліджень і розробок, а також на перших етапах комерціалізації продукції;

- по-шосте, МСП відрізняє невисока капіталомісткість виробництва. Однак МСП істотно обмежені ресурсами, і це не дозволяє їм самостійно і незалежно проходити стадії інноваційного процесу. Тому в XXI ст. все частіше МСП стають сполучною ланкою між найбільшими промисловими компаніями та науково-дослідними установами. На практиці експортери наукомісткої продукції схильні до більш оперативної інтернаціоналізації за рахунок організації альянсів з великими ТНК, оскільки більшості інноваційних МСП необхідна підтримка, яка дає можливість зосередження

зусиль на комерціалізації ідей і їх доведення до масового виробництва і подальшого збуту. Інтегрування малих і середніх інноваційних підприємств в транскордонні ланцюга доданої вартості на різних етапах виробничого процесу на основі налагодження добросусідських відносин з великими компаніями надає нові можливості отримання додаткових переваг ведення бізнесу. Як приклад можна привести розвиток автомобілебудування в країнах Центральної та Східної Європи. Так за рахунок підтримки урядом включення національних МСП у розвиток автомобілебудування, цілеспрямованої стратегії залучення іноземних інвестицій у розвиток галузі; відкриття нових і підтримка існуючих наукових центрів завдяки збільшенню інвестицій у НДДКР в останні 5 років значно зросла частка Чехії, Словаччини та Угорщини в світовому виробництві автомобілів та запчастин до них [1].

Слід зазначити, що перелік потенційних переваг для МСП від участі у міжнародних виробничих мережах включає безліч пунктів. Так на макрорівні з'являються можливості для створення нових робочих місць, підвищення доходів, поліпшення умов роботи і диверсифікації виробничого і експортного портфеля. На мікрорівні розширюється доступ до фінансування, скорочуються виробничі простоя та час на освоєння нової продукції, покращується якість продукції та клієнтської підтримки, прискорюється впровадження інновацій тощо. Крім того, компанії, які вже експортують, можуть отримати додаткову користь так як доступ до більш технологічної проміжної сировини, що імпортується, дозволяє поліпшити якість кінцевої продукції та підвищити ефективність експорту. Дійсно, такий імпорт сировини може стати ефективним каналом для поширення технологій, зокрема, це може стимулювати інновації, пов'язані з продуктами і процесами. Міжнародні провідні компанії в складі виробничого ланцюга отримують мотив покращувати продукти та процеси своїх постачальників.

Про те, що МСП є важливою виробничою силою і сферою зайнятості свідчить частка ВВП, виробленого за МСП як розвинених, так і країн, що розвиваються. Так, в другому десятилітті XXI ст. у Румунії в малому та середньому бізнесі зайнято понад 60% активного населення країни, а на його частку припадало до 60% валового внутрішнього продукту, 58% загального числа угод і 31% експорту. У Чехії, яка є однією з найбільш просунутих в економічному відношенні постсоціалістичних країн Центральної та Східної Європи, мале підприємництво стало каталізатором реформ. Чехія - країна переважно малого підприємництва: за кількістю

малих підприємств на 1 тис. Чоловік (68,4) вона випереджає розвинені країни ЄС з показником 43 на 1 тис. Жителів [5].

З середини 80-х років ХХ століття в країнах - членах Європейського Союзу (ЄС) практично у всіх галузях промисловості і сільського господарства почалося швидке зростання сектора малих і середніх підприємств. У 90-х роках становище малих і середніх підприємств продовжувало зміцнюватися. В середньому по Європейському Союзу до кінця 2016 року 99,8% підприємств відносилися до категорії малих і середніх підприємств, на них було зайнято близько 6% від загального числа зайнятих і створювалося 65% ВВП Європейського Союзу [5].

Сьогодні МСП це основа соціально-економічної моделі ЄС, в якій налічується 23 мільйони дрібних і середніх підприємств, які забезпечують 70% зайнятості в приватному секторі, дають 57% загального обороту і 53% доданої вартості [5]. Малі та середні підприємства займають переважну частку в таких галузях економіки, як оптова та роздрібна торгівля, харчова промисловість, будівництво. Вони стали стимулом розвитку конкуренції в європейській економіці, змушують більш великі компанії покращувати ефективність виробництва та впроваджувати нові технології. З огляду на важливість малих і середніх підприємств для економічної структури ЄС, можна стверджувати, що успішна інтеграція економіки в Європі багато в чому залежить від рівня їх розвитку, в тому числі інноваційного.

Що стосується нашої країни, то в Україні частка малих і середніх підприємств у загальній кількості підприємств у 2017 році становить відповідно 95,5% та 4,4%, що в цілому відповідає рівню розвинутих країн світу [6] (табл. 2). Але слід зазначити, що вклад у створення доданої вартості національної економіки не відповідає рівню країн Європейського Союзу, де в середньому обсяг доданої вартості, виробленої на МСП, становить 50-52% національного ВВП, а в деяких і понад (Франція 55-62%, Італія 57-60%) [8]. За даними статистичної служби Європейського Союзу (ЄС) Eurostat у 2015 році в країнах співдружності з 20 млн активно діючих підприємств, за винятком фінансового сектора, 67,4% відносилося до малого і середнього бізнесу [5]. А, у Великобританії, Німеччині, Італії, Франції серед підприємств близько 95% є малими і середніми [2].

Між тим МСП в Україні розвивається повільно і фрагментарно, конкурентна боротьба між економічними суб'єктами малоефективна, а конкурентні позиції більшості вітчизняних підприємств слабкі. Порівняльний аналіз з відповідними секторами економіки в інших

європейських країнах свідчить про те, що малі та середні підприємства України є менш інноваційними, ніж європейські (див. наприклад [7]).

Таблиця 2 *Обсяги створеної доданої вартості в Україні з розподілом на великі, середні, малі підприємства у 2012-2016 рр.¹*

Роки	Усього :млн.грн	у % до загальної доданої вартості відповідного виду діяльності		
		великі	середні	малі
2012	1015503,5	47,5	41,8	10,7
2013	977145,0	42,6	42,0	15,4
2014	1234090,1	43,0	39,4	17,6
2015	1329264,5	44,0	40,5	15,5
2016	1702670,5	39,9	43,4	16,7

¹Розрахунок даних за 2016 рік здійснено відповідно до Методики розрахунку показника структурної статистики "додана вартість за витратами виробництва", затвердженої наказом Держстату від 19.01.2016 № 10 (зі змінами, внесеними наказом Держстату від 23.11.2017 № 300). Для забезпечення порівняльності даних 2016 року з даними попередніх років інформація за 2012–2015 роки перерахована з використанням зазначеної Методики.

²Дані наведено без урахування результатів діяльності банків, бюджетних установ, а також за 2014–2016 роки без тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Джерело: складено автором за [6]

У числі головних проблем розвитку МСП в Україні слід назвати такі: зарегульованість підприємницької діяльності і неможливість здійснювати підприємницьку діяльність прозоро, широко укорінена корупція, обмежений доступ до фінансових ресурсів [7]. Зазначені тенденції негативно впливають на положення держави у міжнародному рейтингу легкості ведення бізнесу "Doing Business", де Україна значно відстає від країн ЄС (рис. 1). Цей рейтинг є щорічним дослідженням групи Світового банку, що оцінює легкість здійснення підприємницької діяльності на основі 11 індикаторів. Інформація, що лежить в основі цього аналізу, присвячена оцінці нормативних актів, що регулюють діяльність МСП протягом усього життєвого циклу, а також порядку їх застосування на практиці.

Аналіз даних, наведених на рис. 1 свідчить про те, що рейтинг провідних країн, в яких високий індекс легкості ведення бізнесу, за 2010-2016 рр. істотно не змінився (Великобританія, Данія). Країни із середнім і низьким рівнем індексу, за досліджуваний часовий проміжок змінили своє положення в ієрархічній таблиці в позитивну (Польща, Греція, Словаччина, Чехія, Румунія) або негативну сторону (Люксембург, Бельгія, Ірландія), а деякі країни, наприклад Естонія, Фінляндія, Нідерланди залишилися на колишніх позиціях. Однак в 2016 році багато країн підвищили свій рівень: Польща продовжила зростання з 32 на 25 місце, Іспанія піднялася на 19 позицій, а Румунія - на 36 позицій.

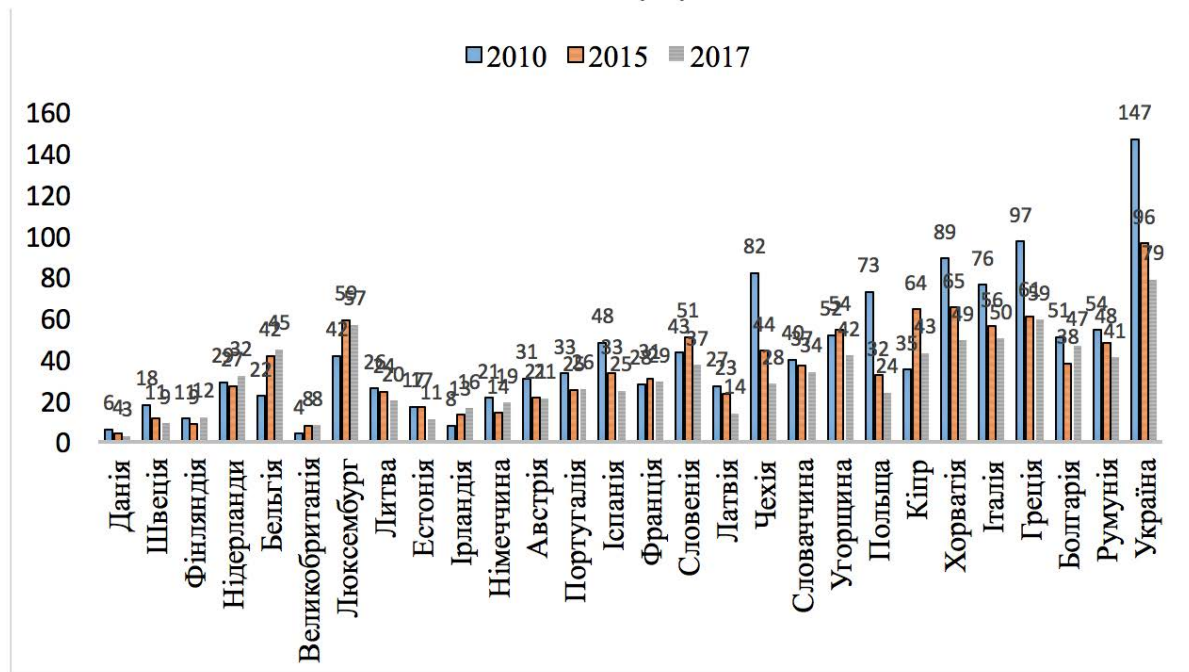


Рис 1. Місце в рейтингу індексу легкості ведення бізнесу “Doing Business” країн-членів ЄС та України, 2010–2016 рр.*

* Мальта - єдина країна ЄС, що не входить у рейтинг

Джерело: складено автором за [9]

Високий рівень індексу легкості ведення бізнесу, поряд з іншими факторами, пов'язаний з особливою політикою Євросоюзу стосовно малого та середнього бізнесу. Так, наприклад, Італія спростила процес створення підприємств за рахунок зниження мінімальних вимог до капіталу і мінімального розміру статутного капіталу, а також за рахунок оптимізації процедур реєстрації. Франція спростила процес створення підприємств, скоротивши час для реєстрації підприємства через «одне вікно» (Centre de Formalités des Entreprises). Португалія спростила режим оподаткування для підприємств за рахунок зниження ставки податку на прибуток і зниження ставки податку з частини оподаткованого прибутку доходів підприємств, які класифікуються як малі і середні підприємства. Крім того, процедура забезпечення виконання договорів була спрощена за рахунок прийняття нового Цивільно-процесуального кодексу, спрямованого на зниження обсягів незавершених справ, оптимізацію судових процедур, збільшення ролі суддів і прискорення процесу вирішення стандартних цивільних і комерційних розглядів. Що стосується України, то державна політика спрямована на формування сприятливого середовища для розвитку малого і середнього підприємництва та полегшення ведення бізнесу приносить певні результати. Так, за останні 5 років індекс легкості ведення бізнесу в Україні піднявся зі 152-ї до 83-го рядка світового рейтингу. Разом з тим

бар'єрами на шляху розвитку бізнесу залишаються недостатньо опрацьовані і довгі процедури реєстрації власності, існуючі проблеми щодо забезпечення виконання контрактів, отримання кредитів та захисту міноритарних інвесторів.

Висновки. Малий та середній бізнес є важливою складовою світової економіки та її структури, який збільшує її адаптивність та гнучкість, зміцнює її стабільність за рахунок використання нової робочої сили. В системах розвитку МСП в країнах ЄС простежуються певні тенденції їх розвитку, а саме підприємства стали високо експортоорієнтованих, а також ними все більше залучається іноземних інвестицій та відбувається транснаціоналізація їх діяльності. В країнах-членах ЄС простежується висока інноваційна активність МСП, причому питома вага компаній, які здійснюють процесні інновації, більше частки тих компаній, які працюють з продуктовими інноваціями. У всіх країнах Євросоюзу приділяється значна увага стимулюванню розвитку малого підприємництва, яка націлена на підтримку досліджень і розробок в єдиному економічному просторі країн-членів. Серед основних заходів такої підтримки слід виокремити конкурси з підтримки МСП та конкурси, де ці підприємства є основними заявниками, створення інноваційних мереж, в рамках яких кооперуються технопарки, інноваційні центри, інкубатори, НДІ, інформаційні системи, центри трансферту технологій та інші організації. Отже підтримка інноваційного розвитку малих і середніх підприємств в сучасних умовах стала одним з ключових напрямів державної економічної політики в більшості країн-членів ЄС. Загальним початком є також і визнання неможливості інноваційної діяльності без інтеграції бізнесу та кооперації малих та середніх підприємств.

В Україні, порівняно з країнами ЄС частка малих і середніх підприємств у загальній кількості підприємств у 2017 році в цілому відповідає європейському рівню. Але вклад у створення доданої вартості національної економіки залишається нижче ніж в країнах ЄС. Тому вважаємо, що уряду країни особливу увагу слід приділити створенню мереж партнерів, які беруть участь в інноваційних процесах. Безсумнівно, формування системи державної підтримки МСП пов'язано з особливостями еволюції національної економіки країни ЄС та України. Однак саме інноваційна діяльність повинна стати ключовим джерелом нарощування конкурентоспроможності національної економіки. Розробці адекватного механізму інноваційного розвитку української економіки будуть присвячені подальші дослідження у цій науковій площині.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дугінець Г.В. Глобальні ланцюги вартості: монографія.–К.: Київ.нац.торг.-екон.ун-т, 2018. – 412 с.
2. Концепція Загальнодержавної програми розвитку малого і середнього підприємництва на 2014-2024 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/641-2013-%D1%80>
3. Орловська Ю.В. Світовий досвід підвищення конкурентоспроможності підприємства на основі стратегій інтернаціоналізації. / Р.А. Алієв, Г.В. Дугінець, Ю.В. Орловська // Економічний простір: Збірник наукових праць. – № 74. – Дніпропетровськ: 2013. – С.42-52.
4. Орловська Ю.В. Сучасна інноваційна політика провідних європейських країн: досвід для України /Ю.В. Орловська, С.А. Морозова// Економічний простір: Збірник наукових праць. – № 120. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2017. – С. 24-36.
5. Офіційний сайт статистичної служби Європейського Союзу Eurostat. Small and medium-sized enterprises (SMES) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/structural-business-statistics/structural-business-statistics/sme>
6. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
7. Розвиток малого і середнього підприємництва в Україні: проблеми, потреби, перспективи. – К.: Центр громадської експертизи, Центр міжнародного приватного підприємництва, 2015. – 44 с.
8. Annual Report on European SMEs 2016/2017 Focus on self-employment SME Performance Review 2016/2017 [Electronic resource]. – Режим доступу: <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/0b7b64b6-ca80-11e7-8e69-01aa75ed71a1/language-en>
9. Doing Business. Data and Rankings // The World Bank Group [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.doingbusiness.org>
10. ECB (2014), Survey on the access to finance of Small and Medium-sized Enterprises in the Euro area, European Central Bank, April 2014. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/accesstofinancesmallmediumsizedenterprises201404en.pdf?da920468528300ff549d8cc95522eb81>
11. EFI – Expertenkommission Forschung und Innovation (2016): Gutachten zu Forschung, Innovation und technologischer Leistungsfähigkeit Deutschlands 2016, Berlin: EFI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://efi.de/fileadmin/Gutachten_2016/EFI_Gutachten_2016.pdf
12. OECD. Science, Technology and Industry Scorecard. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oecdboolshop.org>
13. The 7th Framework Programme: Setting a new Standard in European Research. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ec.europa.eu/research/fp7/pdf/fp7-brochure_en.pdf
14. The Bologna Charter on SME Policies. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oecd.org/cfe/smes/thebolognacharteronsmepolicies.htm>